

Jadwiga Daszykowska-Tobiasz, *Społeczeństwo w dobie pandemii covid-19. Ujęcie interdyscyplinarne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2022, ss. 286.

Jeszcze nie minęła pandemia covid-19, a już istnieje całkiem spory dorobek naukowy na jej temat. Z pewnością książka pt. „Społeczeństwo w dobie pandemii covid-19. Ujęcie interdyscyplinarne” jest jedną z ciekawszych, jakie powstały w Polsce. Interdyscyplinarny charakter nadaje tej pracy szczególnej wartości. Jednakże nie spotykamy tu grożącej tego typu dziełom eklektycznością. Autorka bowiem słusznie przyjęła wspólną „klamrę” teoretyczną, która pozwoliła jej spoić rozmaite wątki i wymiary omawianej problematyki w koherentną całość. Rzecz rozpoczyna zatem rozdział zatytułowany „Doświadczenie pandemii”, dla którego punktem wyjścia jest pojęcie sytuacji trudnej, które ma w literaturze naukowej znakomitą reprezentację. Szczególnie filozoficzna, psychologiczna i socjologiczna koncepcja sytuacji trudnej ma mocną podbudowę teoretyczną i empiryczną. Zatem wybór takiej podstawy integracyjnej, fundamentu teoretycznego dla tej książki, uznać trzeba za ze wszech miar trafny. Za istotną zaletę tego rozdziału trzeba uznać znakomitą orientację Autorki w literaturze poświęconej sytuacji trudnej i umiejętność trafnej syntezy rozmaitych teorii. W wyniku tego zabiegu uzyskaliśmy udaną, zwięzłą, a przede wszystkim użyteczną jako narzędzie analizy i interpretacji pandemii covid-19 podstawę teoretyczną. W rozdziale tym znajdziemy też uzasadnienie zastosowania teorii sytuacji trudnej do takiego wielowymiarowego i historycznego zjawiska, jak wspomniana pandemia.

Trafnie też Autorka odwołała się do koncepcji kryzysu, jako kategorii wielkich procesów długiego trwania, aby następnie zająć się znanymi z literatury strategiami, w jaki ludzie czy społeczeństwa radzą sobie z tego typu kryzysami. Tutaj także otrzymujemy pochlebnie świadczący o wszechstronnych kompetencjach teoretycznych Autorki przegląd, analizę i bardzo udaną syntezę najrozmaitszych koncepcji. W ten sposób otrzymaliśmy wzbogaconą podstawę wyjaśniającą i interpretacyjną, która została potem użyta do rozważań nad bardziej szczegółowymi kwestiami. I w tym wypadku także, Jadwiga Daszykowska-Tobiasz, dokonała uzasadnienia przydatności tego, wzbogaconego już, instrumentarium teoretycznego do zjawiska pandemii covid-19, dzięki czemu możemy od razu przekonać się, iż wątek teoretyczny w tej książce nie jest sztuką dla sztuki, ale, że dobra teoria jest czymś bardzo praktycznym. Teraz dopiero następuje w książce ekspozycja wątku sytuacji i – jak Autorka pisze – kondycji człowieka: w sytuacji trudnej w ogóle, ale także tej konkretnej sytuacji – pandemii.

Po tym przygotowaniu wprowadza Daszykowska-Tobiasz wielowymiarowy opis funkcjonowania społeczeństwa w czasach pandemii. Warte uznania jest sposób, w jaki chaos tego rodzaju wielkich procesów społecznych został uporządkowany. Zatem rozdział drugi, pt. „Funkcjonowanie społeczeństwa w dobie pandemii covid-19”, ma trzy podrozdziały. Pierwszy, zatytułowany: Zachowania i postawy w wybranych obszarach, ujmuje takie kategorie, jak żywność i leki, szczepienia przeciw COVID-19, pracownicy ochrony zdrowia, dystans społeczny i lockdown, wartości, sfera sacrum i religijność, rodzina, podejmowanie decyzji, określanie czasu, rozwiązywanie problemów. Ten ogólnie

udany rozdział wyróżniłbym przede wszystkim z dwóch powodów. Po pierwsze, otrzymujemy tu wiele bardzo istotnej i konkretnej wiedzy we wszystkich zapowiedzianych wymiarach. Zasluguje to na uznanie za wielką pracę, w której Autorka wykazała się biegłością warsztatową badacza, w tym resercherską. Ale, po drugie, ten ogrom materiału jest mądrze i ciekawie uporządkowany, w sposób świadczący o tym, w jak rozsądny, a zarazem charakteryzujący się wrażliwością społeczną i badawczą, sposób Autorka rozumie społeczeństwo i człowieka w ogóle, a w sytuacji pandemii, w szczególności.

Bardzo trafnie też uchwyciła Daszykowska-Tobiasz taki wymiar życia społecznego, jak zmiany w stylu życia, którym poświęcony jest drugi podrozdział drugiego rozdziału pracy. Dzięki temu Autorka rzuca światło na bardzo ważny socjologicznie i psychologicznie aspekt omawianej problematyki. Ale równocześnie uzyskała mocną podstawę w literaturze naukowej dla swoich analiz i rozważań. Styl życia jest bowiem dobrze opracowaną kategorią socjologiczną i kulturową. Baczna uwagę poświęciła Autorka takim wymiarom zmian w stylu życia w czasie pandemii, jak: konsumpcja, nawyki higieniczne, leki i samoleczenie, edukacja zdalna, praca zdalna, czas wolny, udział w kulturze. Trud lektury tej części książki zwrócił się sownie, dzięki bogactwu informacji, znanych już wcześniej, ale teraz mądrze uporządkowanych.

Trzeci podrozdział poświęcony jest aspektowi instytucjonalnemu, głównie zaś takim instytucjom, jak media, rząd, Kościół, szkoła oraz instytucje ochrony zdrowia. Również w tej części pracy możemy potwierdzić duży talent analityczny i syntetyczny Autorki, pracowitość, gdy chodzi o materiał dokumentacyjny i znakomity zmysł socjologiczny.

O prawdziwym talencie interdyscyplinarnym może świadczyć trzeci rozdział tej książki, pt. „Pandemia jako jakość życia”. I tym razem Autorka uchwyciła niezwykle ważny w ogóle wymiar życia zbiorowego i indywidualnego, ale szczególnie znamienny, gdy chodzi o czasy pandemii. Również w tym rozdziale Daszykowska-Tobiasz tworzy rusztowanie teoretyczne z kategorii dobrze ugruntowanej w literaturze pedagogicznej, socjologicznej i z zakresu psychologii społecznej. Na nim zaś buduje ciekawą i bogatą treściowo konstrukcję z faktów, a także cudzych i własnych poglądów. Talent do strukturalnego i uporządkowanego analizowania trudnych i wielowymiarowych zjawisk załbysnął także w doborze wątków, czy też wymiarów poruszanych w tym rozdziale: jakość życia uwarunkowana stanem zdrowia, jakość życia dzieci i młodzieży, jakość życia kobiet i mężczyzn, jakość życia osób starszych, jakość życia pacjentów, jakość życia pracowników ochrony zdrowia. Dobór ten świadczy o głębokim rozumieniu tego, co indywidualnie i zbiorowo naprawdę ważne, które powinno charakteryzować uczonych w naukach społecznych.

Całość książki kończą ważne i interesujące wnioski. Pisze Autorka: „Rozpoznanie pełnego katalogu zachowań, postaw i problemów społeczeństwa w czasie pandemii COVID-19 nie jest łatwe, ani do końca możliwe. Podstawowa trudność polega na złożoności problemu, zmienności trwającego kryzysu zdrowotnego, a także towarzyszących mu zjawisk oraz na braku wyników badań podłużnych, dających podstawę do formułowania pewnych wniosków”. W odczuciu autorki zamknięcie tematu w ramach ostatecznych

konkluzji byłoby zdecydowanie niepoprawne i przedwczesne. „Zatem w tym miejscu, na podstawie dokonanej analizy dostępnych statystyk, wyników badań społecznych, raportów i sprawozdań, opinii ekspertów, dokumentów prawnych, literatury naukowej, materiałów informacyjnych polskich i anglojęzycznych, na dużym poziomie ogólności podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze”. To prawda. Zwłaszcza zgadzam się z potrzebą badań podłużnych. Trzeba jednak powiedzieć, iż Jaddwidze Daszykowskiej-Tobiasz udało się naprawdę wiele.

Pandemia jeszcze trwa. Nie możemy mieć pewności, że nie powróci w tej, albo zupełnie innej formie. W życiu społeczeństw nieustannie mają miejsce sytuacje trudne, a czasem dramatycznie trudne. Wartość tej książki jest zatem raczej trwała i nauka, jaka z niej płynie, na pewno będzie nieraz bardzo potrzebna. W jednej książce znajdujemy materiał faktograficzny, przemyślenia, koncepcje, które wymagałyby wielkich, samodzielnych studiów. Wielkiej pracowitości i zaangażowaniu Autorki zawdzięczamy, iż w tak krótkim czasie, gdy wszystkie przeżywane w związku z pandemią problemy są jeszcze żywe, otrzymuje dzieło, które jest prawdziwym kompendium w tej mierze. Dzięki tej książce dowiadujemy się naprawdę wiele nie tylko o samej pandemii, która jest jej głównym tematem, ale także o sobie samych i o swoim społeczeństwie, jego stanie mentalnym.

Krzysztof Wielecki